

מלאכת זורע א: גדר המלאכה: (זמן קיץ מסכת שבת ד)

1.

משנה עג. "הזורע"
גמרא עג: מ"תנא הזורע וזומר" עד "אמר רב כהנא"

2.

גמרא ד. מ"גופא בעי רב ביבי" עד "א"ל רב אחא" (עיין רש"י ג: ד"ה "הדביק פת" וד"ה "התירו לו" לפרש הגמרא)
רש"ש עג. ד"ה "הזורע"
מנחת חינוך מצוה לב מוסך השבת מלאכת הזריעה אות א עד "וגם כתבתי שם דעל הקליטה חייב"
מנחת חינוך מצוה רצח אות יד עד "וכן נראה נמי לענין איסור זריעת כלאים"

3.

משנה מכות כא: עד "חנניא בן חכינאי" (אנחנו לא צריכם את הרש"י ד"ה "והן מוקדשין")
גמרא מכות כא: מ"אמר ליה עולא לרב נחמן ולילקי" עד "א"ל תנא"

כלל גדול פרק שביעי שבת

עג.

עין משפט
נר מצוה

כ א מ"י פ"ג מהלכות
שגגות הלכה ו'
ב ב מ"י פ"ח מהלכות
שגגות הלכה ח'
בא ג מ"י פ"ז מהלכות
שגגות הלכה ט סג
לאין סה'

מוסף רש"י

ידידע לה לשבת במאי.
הלא כגון שגג, כספור שכל
ל"ט מלאכות מותרות (יע"ד
בתהומין, זלמן
בקטן פ"ט).

מוסף תוספות

א. במתניין. מוס' הלא"ש.
ב. מותר ע"מ לקשור. פסקי
הלא"ש סימן ג'. ג. וקטר חד
כלומר. רש"י ט. ט. כמו
שגורא. רש"י ט. ה. דאי לא
היה ליה למפקד והא
מותר שלא ע"מ לקשור
הוא. רמב"ם הל"ג ע"ד.
ו. פיסוק. מוס' הלא"ש.

רבינו הגנאל

נהנה, והמתקטק בשבת
פטור מלאכת מחשבת
אשרה תורה. ור' יוחנן
התם בפרק ארבע מיתות
כדתיני תנא דהא מתניין
קמיה, דחאה ואמר ליה פוק
גמי כבדא, דכל מתניין
דלא מיתוקמא רישא וסיפא
בחד טעמא לאו מתניין
תריצתא היא, ר' יוחנן
לטעמיה דאמר בסוף פרק
המפקד מאן דמתרגם לי
חביא אליבא דחד תנא
מובילנא מאניה בתריה לכי
סמוחא. נתכוין לזרוק ב'
והק' ד' אבות, (רבא)
(רבנן אמר חייב) [פטור]
אבי אמר (פטור) [חייב],
ופושטה היא, ומקשינן
לרבא מתניין דקתני
ארבעים חסר אחת, ואמר
ר' יוחנן עלה שאם עשאן
כולם בהלם אחד חייב
על אחת ואחת, ולא
משכחת כהאי גוונא דחייב
בכולן פלא שבת שבת
ושגגת מלאכות. בשלמא
לאבי דאמר כי האי גוונא
חייב (כר',) [וקא טעיה]
בשיעורין כגון וריקת ב'
אמרו וריקת ד' וכונא
בהן. אלא לרבה דאמר כל
כה"ג פטור היכי משכחת
ל[יה] בדרון [שבת] ושגגת
מלאכה. הניחא אליבא דר'
יוחנן דאמר כיון ששגג
בכרת אע"פ שהודי בלאו
משכחת לה דידע דאיסור
צירושלמי (על ל"א): אמרינן
ונקשר ממירין ב' הקשרים ומשליכין
לחוך' האלמעי וחורין וקושרין שמי
הראשים זה צוה ואין צו אלא קשר אי'
ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
לקשור והא' דלא מני ליה צממיר וצומר
פירשתי צפרק ב' (דף לא: ד"ה וסוטה):
מכדי

אלא לאו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות. תימה לר"י דלוקמא
כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט
ורק צחון דאינו חייב אלא אחת כדאמר אבי צפרק אחד דיני
ממונות (פסהדרין ל'): שס תעשה עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו
נמי דפליג מודה דלרבי ישמעאל

בשמיטה וריקה ור' עקיבא דהעלה
חריקה דאינו חייב אלא אחת דממד
קרא נפקי ושגג בלא מתכוין כגון
שמתכוין לשחוט צממת חולין והיה
כריך לשל חולין ונמצאת (ו) של קדשים
דכוותה בשבת נתכוין לחמוך מלוש
ונמצא מחובר ולא היה כריך אלא
למלוש דפטור מלמלכת מחשבת
בעינן וי"ל דלא מנינן לפרושי הכי
דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג בלא
מתכוין דכה"ג אפילו נתכוין למחבר
זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה
מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי
דמייירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה
כריך לחמוך מה שחמך אלא שהיה
כצור שהוא מלוש ונמצא שהוא מחובר
הא ליכא למימר דכה"ג אם פטור
לעינן שבת מאשר חטא זה פטור נמי
לעינן חוץ ומיהו עוד קשה דלוקמא
כולה בשאר מצות כגון (ו) נרצע לזכר
ורצע את הזכר והבא על הצהמה
והביא צהמה עליו דבין לאבי ובין
לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא
אחת והשמשא שגג בלא מתכוין
מיתוקטק שפיר דמייפטר בשבת מאשר
חטא זה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי
עריות לא מייפטר שכן נהנה:

העושה שני בתו גירין, כריך
לפרש' למה פירש' כלן
וצלורג' וצפולע וצמופר וצכומצ
שיעור טפי מצשאר':

הקושר והמתיר. ל"ע אי
מייחייב צממיר שלא
על מנת לקשור אי לא ומדלא מני ליה'
כדתיני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק
דכי נמי לא קמי סותר ע"מ לצנות
וצפ' צמה מדליקין (לעיל לא): אמרינן
דהדיא דבעינן סותר ע"מ לצנות ולפי
מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד):
דאי מתרמי ליה תרי קיטרי צהדי
הדדי צשיי חוטין זה אל זה ושרי חד'
ומניח חד' משמע דמייחייב בלא על
מנת לקשר' ולשון קטר לא משמע
כפירושו אלא ר"ח פירש וכן משמע
צירושלמי (על ל"א): אמרינן
ונקשר ממירין ב' הקשרים ומשליכין
לחוך' האלמעי וחורין וקושרין שמי
הראשים זה צוה ואין צו אלא קשר אי'
ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
לקשור והא' דלא מני ליה צממיר וצומר
פירשתי צפרק ב' (דף לא: ד"ה וסוטה):
מכדי

והמעבד את עורו והממחקה והמחכתו הכותב שתי אותיות והמוחק על
מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש
(ו) המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:
גמ'

וישני דאמר כיון ששגג
בכרת אע"פ שהודי בלאו
משכחת לה דידע דאיסור
צירושלמי (על ל"א): אמרינן
ונקשר ממירין ב' הקשרים ומשליכין
לחוך' האלמעי וחורין וקושרין שמי
הראשים זה צוה ואין צו אלא קשר אי'
ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
לקשור והא' דלא מני ליה צממיר וצומר
פירשתי צפרק ב' (דף לא: ד"ה וסוטה):
מכדי

דסבור שזמן הוא ואכלו. והיינו דשגג דסבור שזמן הוא ולא נתכוין
לאכול חלב וחייב, ואף על פי דמתעסק הוא לרצה דהא לא מתכוין
לאכילה איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף י"ט): בחלבין
ועריות מתעסק חייב שכן נהנה אצל בשבת פטור ללא נהנה והיינו

כיישתא לדידיה דלמר נתכוין לחמוך
את המלוש וחסך את המחובר פטור:
ואביי. אמר לך לעולם כי האי גוונא
אף בשבת חייב ללאו מתעסק הוא
והיכי דמי מתעסק דשאר מצות
חייב קסבר רוק הוא שהיה חלב
נימוח ובלעו ללא איכוין לאכילה
דרוק לאו צר אכילה הוא אלא בליעה
דכתיב (אויב ו) עד בלעי רוקי ועלתה
צירו אכילה דהא לא איכוין לאכילה
ודכוותיהו דשבת דפטור נתכוין
להגביה ועלתה צירו חתיכה: דהא
לא איכוין לזרוק דאיסור. ויהא
ונמצאת אחרת והיא על
קדשים וכו' תלש זה ונמצא
מחויב אחר אלו (ס) בא"ד
בשאר מצות עניו הבא על
החומר והביא עליו זכור
והא על הפסחה. י"ב ע"י
פרק ד' ממות ד"ד:

לעיו רש"י
קריפ"ר. להחיר (החיר א"כ א"כ
אויב לחיטי).
אורי"ר. להשתות (לעיון
את חותי המתי לקראת
האריזה).
לעיו"ש. גירס (גיר מנין
עין במתקן-אריזה, שבו
השתי עובר).

רבינו הגנאל
והזרע לפרק פירוק
אחר משום דקשיא דלא
מיתוקמא סיפא דהא
מתניין בע"ז אוקמי הכי,
רישא בע"ז דקתני עשה
שתיים בהעלם א', בשבת
חייב ב' משא"כ בע"ז,
שאם זיבח וקטר וניסך
בהעלם א' אינו חייב אלא
אחת כר' אמי. אבל סיפא
דקתני בשאר מצות שגג
בלא מתכוין חייב משא"כ
בשבת דפטור, בשאר מצות
בלאו ע"ז היא, והיכי דמי
דכזו שהיה סבור מצות שגג
שומן ואכלו ונמצא חלב,
כגון זה ונמצא חלב,
הוא דחייב, אבל בשבת
כי האי גוונא מתכוין
לחתוך בתלוש וחתכה
ונמצא דמחויב לקרקע
פטור, ודחי אביי ואמר
לא כי האי גוונא לעולם
אימא לך חייב, והיכי דמי
שגג בלא מתכוין דבשאר
מצות חייב ובשבת פטור,
כגון שנתכוין בבליעת דרוק
ובליעה ונמצא חלב, שאע"פ
שלא נתכוין לאכילה דחייב
בשאר מצוות, ובשבת
כה"ג דנתכוין להגביה
דבר תלוש והגביהו ונמצא
שמתכוין המחובר (פטור).
אבל אם נתכוין לחתיכה
בעלמא חייב, (בגון) [וכי"ש]
בשאר מצות אם נתכוין
לאכילה בעלמא (חייב).
וכד' נתמן דאמר המתעסק
בחלבין ובעריות אע"פ
שלא נתכוין חייב שכבר

ובמלכין וכולהו אינן מפרש שיעורין
לקמן צפרק האורג' (ו) הפולע. פנמק. פעמים שיש צשיי חוטין יותר מדאי ומנמק מהן ומקלישן לזרין. והני כולהו ממייסך ואילין עד קושר ומתיר שייכי
ציריעות. ולקמן (ו) מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: וסופר וקורע. ציריעות הוא: על מנת לספור. פעמים שהקב עגול ואינו יכול לתפורו יפה אלא"כ
קורעו כדמפרש בגמרא (ו) אצל קורע שלא לתפור ללא הוי צממיר: סלד אם סלד. וכל מלאכת עורו נהנה צממיר למשכן צעורותיהן: המולח. לעור:
ממחקה. מגרש עורו: ממחקה. מקלעו ומחכתו לרצועות וסגללים: כותב ומוחק. לקמן (דף קג:) מפרש למאי מייציעא למשכן שכן רושמינן על
קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב את צו ואת צו ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר. בלש שחתם הדוד של סממנין: מכה
צפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה צקורנס על הסדן להחליקו צגמר מלאכה ומתניין נמי לא מייחייב ליה אלא צגמר מלאכה:
גמ'

(א) צ"ק ט: ע"ש.
(ב) ענמי"ש לעיל ע"ב: על
הגליון, (ג) לעיל טט. ור"ן,
(ד) לעיל טט. ע"ג (ס) פ"ח
על אבות, (ו) לעיל ו: מט: טע.
ע: לקמן ז': צ"ק ב. בכריתות
(ז) א' (י) פ"י ממתח חוטי
השתי, (ח) [לקמן קה:],
(ט) לעיל ב: [שטעית ה:],
(י) [לקמן ע"ד:], (יא) דף קה:
(יב) דף ע"ד:, (יג) [לקמן ע"ה:],
(יד) ג' מיי"ט ד"ה והעשה
שמן, (טו) [בפירוק דף ט:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר פטור
דהא לא קמייסך: (ב) שם
מתיי לא מיתוקמא ליה:
(ג) שם משמ' ה' לידע
לאיסורא דשבת וידע לה
לאיסור מלאכות: (ד) תוס'
ד"ה אלא וכו' לכל חולין
ונמצאת אחרת והיא על
קדשים וכו' תלש זה ונמצא
מחויב אחר אלו (ס) בא"ד
בשאר מצות עניו הבא על
החומר והביא עליו זכור
והא על הפסחה. י"ב ע"י
פרק ד' ממות ד"ד:

לעיו רש"י

קריפ"ר. להחיר (החיר א"כ א"כ
אויב לחיטי).
אורי"ר. להשתות (לעיון
את חותי המתי לקראת
האריזה).
לעיו"ש. גירס (גיר מנין
עין במתקן-אריזה, שבו
השתי עובר).

רבינו הגנאל

והזרע לפרק פירוק
אחר משום דקשיא דלא
מיתוקמא סיפא דהא
מתניין בע"ז אוקמי הכי,
רישא בע"ז דקתני עשה
שתיים בהעלם א', בשבת
חייב ב' משא"כ בע"ז,
שאם זיבח וקטר וניסך
בהעלם א' אינו חייב אלא
אחת כר' אמי. אבל סיפא
דקתני בשאר מצות שגג
בלא מתכוין חייב משא"כ
בשבת דפטור, בשאר מצות
בלאו ע"ז היא, והיכי דמי
דכזו שהיה סבור מצות שגג
שומן ואכלו ונמצא חלב,
כגון זה ונמצא חלב,
הוא דחייב, אבל בשבת
כי האי גוונא מתכוין
לחתוך בתלוש וחתכה
ונמצא דמחויב לקרקע
פטור, ודחי אביי ואמר
לא כי האי גוונא לעולם
אימא לך חייב, והיכי דמי
שגג בלא מתכוין דבשאר
מצות חייב ובשבת פטור,
כגון שנתכוין בבליעת דרוק
ובליעה ונמצא חלב, שאע"פ
שלא נתכוין לאכילה דחייב
בשאר מצוות, ובשבת
כה"ג דנתכוין להגביה
דבר תלוש והגביהו ונמצא
שמתכוין המחובר (פטור).
אבל אם נתכוין לחתיכה
בעלמא חייב, (בגון) [וכי"ש]
בשאר מצות אם נתכוין
לאכילה בעלמא (חייב).
וכד' נתמן דאמר המתעסק
בחלבין ובעריות אע"פ
שלא נתכוין חייב שכבר

מדר

תּוֹם ד"ה גרירה כו' ועממא כו'. ג"צ ר"י עטמייה דסנר דודון שנת ושגגת מלאכה אחר שגגת שנת וזדון מלאכה לא מקרי דיעת חטא כמ"ש לעיל ריש פירקין ג"ה כלל גדול דריוק:

תּוֹם ד"ה **אנן אסיפא כו'** **אפילו ארישא**

כו'. ג"צ כלומר לפי מאי דסי' דמטיקתא ריעשא צ"י תתמוון מיירי הוא מ"ני לטניי' כו' דלפי מאי (דסי') (דמטיקתא) שהיא א"י אפטר לטניי ריש הכי דהרי קשיא ליה גבויפא שפיעט' דריוק:

[דפכת מנחה]

שם בא"ד ופאפוקי מרי יהושע. ג"ע דר"ל ה' אמר בהדיא דר"י היל. ור"ל גופיה עטמייה דחי לפוקי מרי' טפי ה"ל לאשטמיעין דלחומרה לא קפ"ל כוומי' וי"כ לקולא:

[ג'א"ם הירושין]

דף עא ע"ב

גמ' איתמר כו'. ג"צ עיון גמ' לקמן דף (ג"ד

ע"ה) (ג"ו ע"ב) תוספות ג"ה

למימרה: [ר"ב'ס האומי'ם]

שם איתמר אב"י. ע"י גמ' מהר"י נדב סימן ג"צ

שהרי'ך לנאר דברי רמב"ם זכאי:

[גליון מהרש"א]

רש"י ד"ה חזור ונדע כו' אינהו דאמר

בר"א. ג"צ ע"י חוס' לעיל ע"י ג' ד"ה ונדע

לו:

תּוֹם ד"ה **מבכ"ל** א"י בני צמפרך **מבכ"ל**

דיסיפא כו'. ונראה דמטיקתא לא ה"ו קשית ליה אסיפא דסנר דמחוס רישא איתנא דכוין לז"ל הקומר שזני' א' ממילא מוכר הקל שבז' מינין איידי דמי ברישא דהיפוך חומר שי מינין ממק"ל אכל להיפוי' ל"ש לממיר דתנא מין א' משום שי מינין. דהא ודאי משמע מלשון הביטוי' דמין א' קומי' עיוד דשפתא לא הו' מין א' וז' מינין דסיפא דומיא דרישא כלל' ור"ש למימ' דתנא ליה משום רישא:

[ד"א"ם הירושין]

עיון שפוטפ (אומ' ד"ה מייבומני פ"ה. ג"צ הך דפ"ה ש"ס) שגגות ד"ה הכלא א' חן ענין ליה דהמס צדיעה שבין אביהו לחיליה כ"ע מודה דתמלקת דהן הך דהלכה ט"ו הוא הך דהלכה דעיי"ש

גמ"מ שמתה שס על הרמב"ם עיי"ש:

[מלא הירושין]

תּוֹם ד"ה בעל כו' וזהתנות בשבמ"ם. עיון

תקדושתין (דף נ"ה) חוס' ד"ה ודלננא:

[מפצה איתון]

דף עב ע"ב

גמ' נתכוון להגביה את התלוש והתך את המהובר פטור ההורף את התלוש וכו'.

מתנגל' בארובה ועומק בספר מנחת ברוך סימן י':

שם משא"כ בשאר מוצא אע"ז. ג"צ הוא מ"י לאוקמי משא"כ בשאר מוצא אחיבור מלאכה

ילקוט מפרשים החדש על מסכת שבת

[דף עא ע"א - דף עג ע"ב]

תּוֹם ד"ה **רבא שנתנו אהם מים בכוכביה**

צבועיה כו'. ג"צ נראה דלון אחור משום זה לשמות וכו'וכית צבועה. וע"י ירושלמי דמאי פ"ד ה"א חן מוליכין לבת האכל ככלי וכו'וכית צבועה כו' ויש לתמוך דקן מוליך המשקה ככלי זה אכל חן השמי' ממנו רק שופך ממנו לכוס וזוהי חן הכוס:

[גליון הש"ס]

גמ' ובצ"עו משא"כ בשבת. ע"י ספר מ"ק"ת על הל' פסח סימן תל"ה ריש הל' בדיקה ויטול לו ד"כ כשפסחה המורה דבר שאין צ' מעשה רק מתעסק חייב והוכחו ממג"א סימן קל"ד

סק"ה: [גליון מהרש"א]

שם איתמר נתכוון צדוק כו'. ג"צ צ"ק דף כ"ו וע"ש גמ':

שם הניחא אי"ס כו' יוחנן. ג"צ קשה דהא רבא צ"י החולק פסק כר' יוחנן בכל דוכתא וע"י גמ' לעיל דף ע"ב ד"ה נודע לו:

[מלא הירושין]

מתני' אבות מלאכות וכו'. מה שהצ"ה המו"ט

משע הצי"י ק"י שי"ז ח"י לא מלאכי להצי"י

כחבנן צו ומה שהקשה על הצי"י ומההיא דלחי דף

ע"ד וכחבנן דהיא סמירה למרן הכי איתא בירושלמי

בפרקין דכל מופת חייב נמי משום קושב' אכל הר"ן

תבב כהבן הכוס' דקשר קשרה חופר סגי תפטר

אחד לכל אחד משני רשעי החוט אכל קושב' דענמא

לא מתייבב אלא על צ"י קשרים זה ע"י ג' זה וכו' ומ"ש משע חן בצי' לשוטו ומנא דידן אכב אורחיה

קמ"ל דזבוח מלאכות כנגד מ' מלאכות שבחורה

וכי' ל' נחלה לישב ע"ד דכוין דנמתמינן איירי

בתרשעה שנתה א"כ שפיר מני דליכא מ' אצות

מלאכות אלא דלא מתייבב אלא על ג"ט ח"י נמי ע"ש

מאי דקמי' הממלתו והמעמד את עורו ומעילין

נמי משטרטע א"כ חיובא מ' מלאכות גממתי' אלא

דלא מתייבב אלא ח"י"ט דריו"ק. גם מה שנשאל

ועמלאת יומת מני ע"ד ט"ך שמשבת דבר זה הכי

הרדכי' נתפזרה כ"י בצי' ק"ס נבסי' ר"ה כי ג'

נתפזרה נרשעה לא הו' ממניינא משום נדבר ה'

שמי' עשור וד' שחכות כהן לשון עשה ור"י שחכות

הם מלאכת עבודה נשאלו מ' ומכללם ששת ימים

החלל מנות וכו' עד לא תעשה כל מלאכה ופי'

אמרו בירושלמי שזכ' כה להשליט ל"ט מלאכות ופי'

מי שמוציא והמלאכה היתה דים ומבטלי' ויזיל

הימיה לעשות מלאכות ויש להסך ולדברי הכל ל"ט

הס ע"ל וס"ה פיעמי' נמאלו במורה מלאכה

מלאכות וכשמוציא כ"ח נשארין מ' ע"ש: עור כתב

המו"ט בתלוקת מלאכה והמעציר דמה שח"חר

ההעברה לומר דליכא חמ"ן דס"ל צ"י בה טעמא

ול"י דתנא דידן בשלומה לא מיירי ונמ"ן דס"ל

דמלאכה שח"יה לריכ"ה לנפשה פטור לא מתייבב

המכבה אלא תמכבה לעשות פתמין והימי דקמי'

המכבה והמעציר להימי מכבה על מנת להעציר

דככ"ג ל"ע מתייבב דריו"ק:

[פ"ס הי"ם]

שם והתופר שתי תפירות וכו'. לענין שיעור

התפירה ושיעור קורע ע"מ לתפור עיון ציבור

הלכה סימן שמ ספקי די ד"ה ותייב:

שם והמוקע ע"מ אכתוב שתי אבותיו. ואם

הזמתיקה לגד היה שום מיקון עיון ציבור

הלכה סימן שמ ספקי ג ד"ה ממוקע יוד:

שם והסותר. עיון תוספות לעיל ל"ה ע"ז ד"ה

וקומר כונה המשנה האל:

[ד"ר אליהו גוטמאכער]

רש"י ד"ה ע"מ לתפור אב"י קורע שלא ע"מ

לתפור א"י חוי' בנשכך. ומ"מ ר"י דלא

אזיל צמר כוונה מתייבב תתמו וכו'א':

[ד"א"ם הירושין]

תּוֹם ד"ה **א"א כו'** כגון שנתכוון להשחוט

כו'. ג"צ ר"ל דנמאר דהביתרי' לא ה' לריש

כלל קולא דלשר חטא זה פרט למתסק וכן שבת

פטור משום דמלאכת מהשבת צעיק. ולכן שייך דלא

מזיני כו'. ולפי' כגון שהיה לר"ן למה שמק"ל

דנכ"ה"ג נקרא מלאכת מהשבת דעשה ממשמחו רק

דיפטור מקלה דלשר חטא פז' דוח כתיב בכל המלות

וא"כ ע"כ דריש ליה וד"כ גם לענין שכלי חוץ

פטור:

תּוֹם ד"ה **הנושאה שיעור טפי מבשאר**.

והטעם לפי שפסות משמים כאלו אינו

מתקיים כלל ולא מישעמא מלאכה לא פחות

מכרובות כשאלה וכו"ג דחולא לאתערופי ואי

לחכות פסות מתייבב: [ד"א"ם הירושין]

תּוֹם ד"ה **הקושר ופרצה תני ליה כדתני**

בוהק ע"מ אכתוב וכו'. ו"כ ודא דלא הימירו

נמי קורע ע"מ לתפור דקדיש בתשעה הינו משום

דש' אילטריך לאשטמיעין שיעורא ע"מ לתפור נמי

הוא כשיעור שמי תפירות וכן דנשכך לא הוא

קריש'ה לכיטמה וכמ"ס 'הסו"ט' לקמן דף ע"ה ד"ה

שכן קמ"ל דלפי' חייב משום דמתשגבא דחייב

משום דקמי' תפירות היו דבר חטוב וכמ"ס 'הסו"ט'

ע"י דריו"ק: [דמשק סלימא]

שם בא"ד ודפי מה שפירשי' בגמרא וכו'.

לענין אי ענינין ממיר ע"מ לקשור קשר של

קיימא עיון ציבור הלכה סימן ש"ו ספקי א' ד"ה דינו

כמו:

דף עג ע"ב

גמ' אמר ר"י שאם עשאהו כול'ם בהעשי' אחת

חייב בצ"כ אחרת ואחרת. ו"כ ודף ד"ה ג"כ

מפורש שנתנה להדיא דהא תנן היודע שהוא שבת

חייב על כל אצ מלאכה ומלאכה מ"מ י"ל דקמ"ל

דגס צורה וצורה ומקדף וכן דתן מעין מלאכה

אחת מ"מ חייב על כל אחת ואחת וע"י כ"ש לקמן

ע"ש ע"ד ד"ה הרי הטעם דלא ליי' לשונבו ומדקדק

ע"ש. ועוד י"ל דקמ"ל דלף דעלם לא המלאכות

צדו וע"כ י"ל דיעד לשבת כלאו ואפ"כ חייב

קמ"ל דשגת קרנן שמה שגה וכדאמרי' לעיל

ע"א חליצה ד"י יוזמן גופא ולאפי' שס שמימידי דלף

דעשה כשיעורא ג"כ חייב ולא אמרינן דהוי מתעסק

לעיל לעיל עמוד א' דריו"ק:

[חשק סלימא]

שם אמר רבי יוחנן. ע"י ת"י וע"ש ור"ו

ע"כ:

שם בואר דקניב. ג"צ עיון לקמן דף ע"ב ע"כ

חוס' ד"ה אלא: [ר"ב'ס האומי'ם]

הגהות וחדושי הרש"ש

מתלקן והא ל"ק מדוע לא אשמיעין דתמחויין מתלקן כיון דמוקי כר"י ד"ל דתלז ודס אילטריך דלפי' גמתימי אחד [מתלקין]. וזה קת' נגד החוס' ד"ה מכלל: ר"ש' (בהר"ש). ע"י מהרש"א ומירוזו אינו מוכן כיון דמ"מ משכחה לה גס לר"ל ל"ט טטאות א"כ מאי מוקשה עליו וכי מלישגת דריו"ת שאתא בהעלס א' קשה ליה: [דר"ה שחיבה. דאביכרה בגרירה דקבירה שעמיה כו'. כ"י דל'ן: רד"ה חלב וחלב. והפסיק ביניהם יותר מבדי א"פ. ונדטור שח"ו ובגון ש"א

שם התיב פועל וכו'. כ"ס ג"כ ואלא לתלק אכילת אחיבור ח"ן מפרק עד שלא יפסה כו' מהחלת אכילה כו' אכל לגבי אכילת מזהו מנטרף אס אס שהיה ביניהם אף אס מהחלת אכילה כו' שהיה יותר מכדי א"פ ופזו ישב דברי רש"י שלא יסתרו אהדי' ע"ש אכל דברי מופרכין מהירושלמי פ"א דשעוועת הביצוהו הרי"ף והרא"ש שלהי פסחים שבעה עלא אוכל מזה גבה"פ לוקה ואוכל מזה כו' ולדברי' אמאי לוקה משום ש"ש ה' מהני שטעמו לענין שפיהה מחתלת אכילה עד סופה יותר מכא"פ ומכ"ש לשיטת הרמב"ן והר"ן הביאה המל"ט פ"ד מהל' שבעות דח"י שיעור בשעוועה היתר גמור:

דף עא ע"ב גב' שאב"כ בזית ומהצה ונדע' אז ע"א בזית כו'. מפרש"י משמע דלפילו נתכפר גם כן קודם שנודע לו על המ"ז מ"מ לא מנטרף להח"ו האחר שגהעלמנו:

דף עב ע"ב גמרא וא"א דהוי אנדרטא כו' וא ד"א קב"ה ע"יה בא"רה. ר"ל דשנה

צו שהיה סנר שהיא צורת ע"ז והסתמחה לה אדעתא שהיא ע"ז והיינו כלא מתכוון

שלא נמכוין להשתחוות לאדנרטו' לנס אלוה וקאמר דלאו כלום הוא דלעתה דהכי שהיא אנדרטא לא קבל עליו לנלוה: תּוֹם ד"ה **עד כאן**. ד"א גמ' נודע' אז מיערב' כו' כ"ל:

דף עג ע"א ממשיגה הזורע. חן אף כ"ז שלא נטרש כמאן דעדי' כדא דמי. ע"י (נמחות סט)

מ"מ כיון דע"י הביאה המל"ט פ"ד מהל' שיעור עתה ישרש אכ"כ חייב כמו אופה וזולה דחייב אפי' שגפסה ונללה אח"כ מאלי' (וע"ש סוף ד' ג"ו וכו') והנה אס לקט אורע קודם שנטרש נראה דפטור

למפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה משתחו' ור"י יש ללמוד מבעיה דרנב"א ברש' מילתמן דלס'

רוהו קודם שגפסה פטור וגדולה מזו משמע גמ' ק"ע בירושלמי דפיקין (ד' כה א' דפוס דעסוי)

מלאכת הזריעה

[א] לשון הר"מ פ"ז ה"ג הזרע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך או המרכיב או הזומר כל אלו אב אחד הן וענין אחד וכו'. היינו שאינן תולדות, רק נחשבים לאבות, והוא מהש"ס שנת ע"ג ע"כ*.

והנה מלאכת הזריעה, אם זרע במקום שראוי לנמות, וזה פשוט. וכבר זרנו לקמן הל' י"ט [מנוה רח"ל אות י"ד], דעל הזריעה

בלא קלט

שזרע חייב אף בלא השריש ונקלט כלל, כגון שנתקלקל תיכף ע"י איזה סיבה, או שתיכף הגזיה מן הקרקע, חייב על מעשה הזריעה. ולא דמי לאפיה דקודם שנאפה אינו חייב כמבואר בש"ס שם ד' ע"א התירו לרדומה קודם שחאפה כדי שלא יצוא וכו', דהתם האפיה היא המלאכה וחייב בשעת אפיה, אבל הכא המלאכה היא הזריעה וחייב תיכף על הזריעה^{ההיא}. וגם כתבתי שם דעל הקליטה חייב

חייבו בנקלט

נתיבי מועד

א. סק"כ כתב ונראה דאף נוטע גרעין לא חשיב זורע וכדאמר ירו' פאה פ"א ה"ד זרעי אילן אינן קרויים זרעים עיי"ש בבהגר"א. ולפי"ז החילוק בין זורע לנוטע הוא בין אילנות לזרעים ודלא כהמנ"ח. ובאג"ט חורש סק"ו כתב דחלוק נוטע עצים לצורך פירות מנוטע עצים לצורך העצים עצמן, דאם נוטע לצורך העצים עצמן חשיב זורע דמה לי הניח זרעים או גרעין בארץ מה לי תוחב היחור בארץ, משא"כ בנוטע לצורך הפירות שהפרי לא יגדל בארץ רק באמצעות האילן זה הו"י נוטע ול"ה זורע ממש. ועפי"ז כתב דנוטע אילני סרק [שנוטע לצורך האילן עצמן] הו"י זורע. ולפי"ד החילוק בין זורע לנוטע הוא בין זרעים לאילנות ובנוטע זרע אילן הו"י נמי נוטע אף שזורע גרעינים, וכדברי החזו"א.

ב. ובמצוה רח"צ הכריח כן המנ"ח דהא לקליטה בעינן שלשים יום או י"ד יום או ג' ימים לכל מ"ד כדאית ליה כמבואר בר"ה י' ב', ואי נימא דלחיוב זורע בעינן קליטה א"כ בעינן שהקליטה תהא בשבת עצמה, כי היכי דבאפיה בעינן שתהא

א. שיטת הר"מ דכל אלו שאמרו בסוגי' כולן מלאכה אחת הן הרי אלו אבות, וביאר הר"מ דכל אלו שהם מעין האב דינם כאבות, ויעוי' בתש" רבינו בצלאל אשכנזי סל"ח שהאריך בזה דכל מעין האב נכלל באותו האב שהוא דומה לו. אמנם ברש"י ע"ג ב' מבואר דזומר ל"ה אלא תולדה דנוטע, ובפי' רבינו חננאל כתב דנוטע ומבריך ומרכיב הו"י תולדת זורע, וזומר תולדה דנוטע, וכ' דמבואר בזה דיש תולדה לתולדה שהרי זומר הו"י תולדת נוטע ונוטע תולדת זורע. וכ"כ המאירי ובס' יראים הו"ד באג"ט זורע סק"ה ויעוי"ש מש"כ בזה. ובריטב"א החדשים ובחי' הר"ן הביאו שי' דזורע ונוטע הו"י אבות, ומבריך ומרכיב הו"י תולדות. והנה לגבי זורע ונוטע פירש"י דזה אב בזרעים וזה אב באילנות. וכתב המנ"ח במצוה שכ"ז סק"ד דגם באילנות אם זרע זרעים של אילן הו"י זורע, והיינו דהחילוק בין זורע לנוטע אי"ז משום דחלוק אילנות מתבואה אלא דחלוק אם זורע יחור או זרעים, וכל שזורע זרעים הו"י זורע אף באילן. ונפ"מ דאסור מה"ת בשביעית אף שנאסר רק זריעה ע"ש. ובחזו"א שביעית סי"ז

מלקות¹⁴⁸, מנח מימי, דמיצת כרמך אלל הללו כמיצ כרמך לא תזרע [שם, שם ט'], וגזי הקידוש כמיצ [שם] ותצואת הכרם, ולא כמיצ כרמך, וז"ע. ועוד חזון למועד לזרר, כי אין הירושלמי תחת ידי כעת¹⁴⁹.

נגמרה המלאכה בחול

[יד] ערך נראה לענ"ד ללא קשה קושיית הגאון הנ"ל, דהנה ידוע דכל מלאכות שבת אינו חייב על מלאכה רק צנגמר המלאכה, כגון אופה דהוא חייב משום מנשל, או מנשל, אינו חייב עד שנאפה או נמשל, אבל על הדבקה בתנור ולא נאפה אינו חייב, ואם הדביק פת בתנור ואחר זמן רדה מן התנור או הוא או אחר ולא נאפה אינו חייב, כמבואר להדיא במסכת שבת ד' ע"א גזי המירו לו לרדותה קודם שיצוא לידי איסור סקילה וכו'. ואם הדביק בתנור ונאפה חייב על האפיה חטאת או סקילה, אף דבשעת האפיה אינו עושה כלל מעשה, מ"מ חייב, כיון דעשה מעשה בתחילה ועל ידי מעשה נמעזד המלאכה. ולא היא התרחת ספק בשעת הדבקה דילמא יקח אותו מן התנור קודם האפיה, והטעם מבואר בחס"פ שם ד"ה קודם שיצוא. עכ"פ חזינן דעל המעשה לא נחייב כל זמן שלא נעשה המלאכה, אף אם נעשה המלאכה חייב על העשיה. ועל המלאכה בלא העשיה אינו חייב ג"כ, דמותר להדביק בתנור עם חשכה אע"פ שנאפית בשבת כמבואר בשבת שם, דכל המלאכות מותרים קודם חשיכה אע"פ שנתעבד בשבת, רק קצת מלאכות אסורים מדרבנן משום גזירה, כגון פת בתנור שמה יחתה בגחלים כמבואר שם י"ח ע"ב, וזה

פשוט, והוא דבר שמינוקות של בית רבן יודעין. וכן איכא אס דביק פת בתנור בשבת סמוך לחשיכה ולא נאפית כלל מצעוד יום רק משחשיכה ליל מולאי שבת, צודאי ג"כ פטור כיון דנאפה ליל מולאי שבת*, כמו דאס לקח מן התנור קודם האפיה דפטור, א"כ צודאי אס נאפית בחול ג"כ הדין כן, כי בחול אינו איסור כלל. הכלל, דחייב על העשיה והמלאכה כאחד אס נעשה בשבת, אבל כאחד מהם אינו חייב בשבת, וזה פשוט.

זרע ולא הניחה לשרש

והנה זרע בשבת ויום טוב הוא אב מלאכה, ומבואר בפסקים כ"ה ע"א גזי כלאי הכרם דזרוע מעיקרא אינו נאסר אלא בהשרשה, והיינו דנקלט צרך. ועי"ש צרש"י ד"ה זרוע מעיקרא, דקודם השרשה הוא כמנוח צדא ולא הוא כלאים כלל. וכן מבואר במס' מנחות ס"ט ע"א לענין עומר, ולענין אונאה ושזועה הוא איציעיא שם אי כמנח צדא דמי. א"כ אפשר לומר דגם בשבת ויום טוב דאינו עובר על הזריעה רק אס נשרש צקרקע, ואינו חייב על העשיה רק אס נשרש אחר כך, כמו אופה דאינו חייב על צדוקו בתנור רק אס נאפה אחר כך, הכא נמי דנשרש חייב על העשיה, ואס מיכף לאחר שזרע נטל הזרע מן הארץ ולא הניח לשרש אפשר דאינו חייב.

נשרש בחול

אך זה אינו, דאס נאמר דעיקר הזריעה היינו בהשרשה, א"כ אס זרע בשבת ונשרש אחר כך בחול לא יהיה חייב כמו אופה* לעיל, א"כ אמאי מבואר במשנה שבת ע"ג ע"א הזרע חייב, וכן בגמרא הנוטע והמזריח והמרכיב עיין בשבת פרק כלל

בשולי המנחה

מחמת מה שעשה¹⁴⁵. ויש שתירצו באופ"א, שמיד בשעת הזריעה עובר על איסור כלאים, ובשעה זו הזרעים שלו, שעדיין לא חל עליהם הפקר מחמת השביעית, וכן הזמורות שלו, שאין הם נעשים הפקר בשביעית, ולכן נחשב כזרע בשלו וחייב¹⁴⁶.

ועוד י"ל, דתנא דמשנה זו סובר כרבי עקיבא לענין מקיים כלאים שהוא חייב, וכרבנן דפליגי על רבי עקיבא וסוברים שאדם אוסר דבר שאינו שלו¹⁴⁷. בודאי ג"כ פטור כיון דנאפה ליל מוצאי שבת. והטעם לזה, שמה שאופה פטור אם רדה הפת לפני גמר האפיה, הוא משום שרק בגמר האפיה נשלמה מלאכתו, וחייב בצירוף שני דברים אלו, מעשה נתינת הפת בתנור, והתוצאה שנאפית מחמתו, ולכן אינו חייב אם נגמרה האפיה בחול¹⁵⁰, וכן דעת עוד אחרונים¹⁵¹. ויש שהוכיחו כן מהמבואר בגמ' ¹⁵² שאם אפה בשוגג ונזכר לפני שנגמרה האפיה פטור משום שאין סופו בשגגה, ומבואר שאין

קדושת הארץ, ולכן הזרע נחשב כבעלים על מה שזרע מחמת זריעתו. אמנם לענין זרע כלאים בשביעית קשה לחייב את הזרע מטעם זה, שכשם שאין לו קנין בקרקע ואינו נחשבת שלו, כך אין לו זכות אף במה שצמח מחמת זריעתו, וצ"ע בזה. ¹⁴⁵ גליון הש"ס על הירושלמי כלאים פ"ז ה"ג ד"ה המסכת. ¹⁴⁶ חזו"א שביעית סי' יט אות כא וכלאים ג' אות יח (ועי"ש שכל זה לפי הצד שהזמורות נאסרים משום כלאים, ואין הדבר מוסכם), צפנת פענח כלאים פ"ג ה"ו. ¹⁴⁷ חזו"א שביעית שם. ¹⁴⁸ עי' מה שצייד בזה הגר"מ זמבא בשו"ת זרע אברהם סי' יא אות ז. ¹⁴⁹ עי' חמדת ישראל ח"ב בהערות וחידושים מנכד המחבר אות כז במכתב אות ג מש"כ בנידון זה. ¹⁵⁰ וראה להלן אות כא, שכתב רבינו שמתעם זה אף אם התחילה האפיה בשבת ונגמרה ביו"ט או יוה"כ הסמוך לה, אינו עובר באיסור תורה. ¹⁵¹ חידושי רבי משה קזיס שבת ד, א, הלכות קטנות ח"א סי' רסו, פחד יצחק ערך אופה, פמ"ג בסוף הפתיחה להל' שבת ד"ה עוד יש נ"מ (עי"ש שנסתפק בזה, ומסיק מסברא דפטור וכמש"כ רבינו), תפארת ישראל על מס' כלאים קונטרס בתי כלאים סי' מג,

א"כ אם זרע בשבת ונשרש אחר כך בחול לא יהיה חייב כמו אופה. הוכחת רבינו היא לפי סברתו שאם אינו חייב אלא אם נשלם המעשה, אין לחייבו אלא אם נשלם המעשה בזמן הראוי לחיוב. אולם לדעת הסוברים שאף שאם רדה הפת לפני גמר האפיה

שפת אמת שבת קז, ב ד"ה אמר שמואל, וביצה כב, א ד"ה בא"ד ולכן, אמרי יושר ח"א סי' קצב, קובץ שעורים ביצה אות מח. ¹⁵² שבת ד, א. ¹⁵³ אפיקי ים ח"ב סי' ד ענף ג, הר צבי (עי"ש שצייד ליישב הקושיא מדברי הגמ' שם על דעת החולקים על רבינו). ¹⁵⁴ רש"י שבת עג, א ד"ה הזרע, שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שמח ד"ה אבל ראית, צפנת פענח הל' שבת פ"ט ה"א, ועי' קרן אורה זבחים צד, ב ד"ה זרק. ובחלקת יואב או"ח סי' י ותנינא סי' יג ובשו"ת החדשות סי' ד-ה ושם בקונטרס הערות בשם החלק"י אות כ הוכיח מכמה דוכתי שבכל מלאכות שבת אם התחיל לעשות המלאכה בשבת חייב אע"פ שנגמרת בחול, וראה אגלי טל זרע סק"ח אות ח בהגהה ואבני נזר או"ח סי' מח-מט מה שהשיב על דברי החלק"י, ועי"ע כלי חמדה פר' יתרו וחמדת ישראל ח"ב קונטרס דרך חיים סי' טז. ¹⁵⁵ ב"ק י, א מדפי הרי"ף ד"ה אשו משום חציו. ¹⁵⁶ אגלי טל זרע סק"ח אות ו, חלקת יואב תנינא סי' יג, שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שמח. ועי' אבני נזר או"ח סי' מח אות י ותורת מיכאל סי' כט מש"כ בדעת הנמוק"י.

גדול (שם ע"ב), הא קיימא לן זר"ה י' ע"ז וצפסחים ז"ה ע"א פלוגתא, חד אמר דלקליטה כריך שלשים יום, וחד אמר ארבעה עשר יום, ור"י סבירא ליה שלשה ימים צעינן, ואנן פסקינן ז"ד לקליטה, עיין ר"מ פ"ט ממעשר שני ונטע רצעי ה"ח ושו"ע סי' ר"ד ס"ד, א"כ היאך חייב משום זורע, דממה נפשך אם זרע בחול וזמן הקליטה יהיה בשבת ודאי פטור אליבא דכולי עלמא, כמו כל המלאכות דמוטר מצטדוד יום אף שהמלאכה נעשית בשבת, כמו שכתבתי לעיל, וזודאי מייירי זורע בשבת, א"כ היאך חייב הא אינו נקלט הזריעה אליבא דכולי עלמא פחות משלשה ימים, וא"כ נקלט בחול, [ואמאי חייב, ועיין ר"ה י' ע"ז

זרע בחול וזמן הקליטה יהיה בשבת ודאי פטור אליבא דכולי עלמא, כמו כל המלאכות דמוטר מצטדוד יום אף שהמלאכה נעשית בשבת, כמו שכתבתי לעיל, וזודאי מייירי זורע בשבת, א"כ היאך חייב הא אינו נקלט הזריעה אליבא דכולי עלמא פחות משלשה ימים, וא"כ נקלט בחול, [ואמאי חייב, ועיין ר"ה י' ע"ז

בשולי המנחה

לעשות במלאכה זו¹⁶⁸. ואף שיכול להניח המאכל על גבי אש מרובה כשיעור שתגמר המלאכה מאליה, מ"מ כיון שדרך האופה והמבשל להתעסק במלאכתו, נחשב שגמר המלאכה הוא כשנשלמה האפיה והבישול, ואף כשנעשית בידי שמים¹⁶⁹.

ויש שכתב לחלק באופן אחר, שבאפיה ובישול שהתוצאה סמוכה לפעולתו, נחשבת אף היא חלק מהמלאכה, משא"כ בקליטת הזרע שהיא לאחר זמן, וספק אם ישיריש, פעולת הזריעה עצמה היא מעשה המלאכה, ולכן חייב אף כשהשריש בחול¹⁷⁰. ויש שהוסיף, שכיון שבדרך כלל גמר קליטת הזרע הוא בחול לאחר ג' ימים, ע"כ לא תלה הכתוב חיובו בקליטת הזרע, ודי במעשה הזריעה לחייבו¹⁷¹.

ויש שביאר טעם החילוק בין אופה לזורע, שכשמבטל הזרעים לקרקע שהוא מקום ניקתם, נחשב שנעשתה המלאכה מיד בשעת הזריעה, שהרי משעת ההנחה נחשבים הזרעים כמחוברים לקרקע, ואין זה דומה לאפיה ובישול שבשעת נתינת הדבר ע"ג האש לא נעשתה בו שום תוצאה. ולפי"ז כתב שנידון זה תלוי בספק הגמ'¹⁷² אם זרעים קודם ההשרשה הרי הם כמנוחים בכד, או שהם כקרקע¹⁷³.

ובאופן אחר יש לבאר, שמיד בשעת הנחת הזרע בקרקע, הוא מתחיל לקבל חום ולחות וראוי לצמוח ולהשריש, ולכן עצם הנחתו בקרקע נחשבת מלאכה וחייב אע"פ שלא השריש בשבת, אבל בהכנסת מאכל לקדירה או לתנור לא נעשה בו שום שינוי, ולכן גמר המלאכה הוא רק כשנגמר בישולו או אפיתו, ואינו חייב אלא כשנגמר בשבת¹⁷⁴.

על כן חייב תיבף בשבת ויום טוב. יש שהוכיחו כדברי רבינו שאף אם עקר הזרע לא נתבטלה המלאכה, ממה ששינוי¹⁷⁶ הנוטע בשבת בשוגג יקיים, במזיד יעקור¹⁷⁷, ואם אינו חייב כשלא השרישו הזרעים, היה לו לתנא להשימענו שאם לא השרישו חייב לעקור את הנטיעה מן הדין, כדי שלא יעבור על איסור זריעה¹⁷⁸.

בס' נחל איתן סי' טז אות ג ס"ק יב. 167. ח"י ר"מ קזיס שבת ד, א ד"ה התירו, וכע"ז בהר צבי אור"ח ח"א ס' קכח. 168. ח"י ר"מ קזיס שם, הלכות קטנות ח"א ס' רסו. 169. הר צבי שם. 170. דבר אברהם ח"א סי' כג אות ו, וראה עוד משמרת חיים ח"ג שבת סי' ד. 171. אבני חן בשם הגר"ש אלישיב. 172. כ"מ נו, ב. 173. חלקת יואב אור"ח סי' י, אמנם רבינו נקט לעיל בסמוך שאין זה תלוי בנידון הנ"ל אם נחשב כמחובר או לא, ועי' מש"כ רבינו להלן ד"ה וכן נראה. ועי' הלכות קטנות ח"ב סי' לו. 174. ח"י ר"מ קזיס שם, הלכות קטנות שם וח"ב סי' לו. 175. אם נחשב כמחובר לקרקע. 176. תרומות פ"ב מ"ג. 177. וראה גיטין נג, ב שבמזיד יעקור רק משום קנס. 178. מהר"ם אריק בהגותיו לאשל אברהם תנינא דף צד, א, תפארת יעקב (על המשניות) כלאים בהגות לבתי כלאים סי' מג, שביבת

פטור מ"מ אם נגמרה האפיה בחול חייב, י"ל כן גם לענין זורע, שאם השריש הזרע לאחר השבת חייב על שעת הזריעה, ומ"מ אם הזריעו ולא השריש פטור, כיון שלא נתקיימה מחשבתו¹⁵⁷. ויש שתמהו על דעת החולקים על רבינו, שאם גמר המלאכה היא בהנחת הזרע בקרקע¹⁵⁸, אין לפוטרו משום שלא נעשית התוצאה שרצה שתהיה ממלאכה זו, ודומה הדבר לבונה בית ואח"כ נשרף הבית ולא דר בו¹⁵⁹.

היאך משכחת לה דחייב הא נשריש בחול. יש מהאחרונים שצידד מחמת קושיא זו, שהזרע בשבת חייב רק כשזרע דבר שישיריש או יגדל בו ביום¹⁶⁰, ואף רבינו הביא לקמן¹⁶¹ מדברי הירושלמי, שלפעמים נקלט הזרע לפני השיעור שאמרו חכמים, ואפשר שיקלט אף בשבת, וא"כ יש ליישב קושיתו, שחיוב זורע הוא באופן שידוע שהשריש הזרע בזמן מועט¹⁶². אולם יש שהעיר, שדוחק להעמיד חיוב זורע באופן זה, וסתימת המפרשים משמע שחייב בכל גווני¹⁶³.

אבל לשון זריעה חל תיבף כשמנפץ הזרע על גבי קרקע הוי זורע. האחרונים הוכיחו כן ממה שמצינו בגמ'¹⁶⁴ לענין היתר חדש, ובתורת כהנים¹⁶⁵ לענין טהרת זרעים טמאים שזרע, שלשון זריעה האמורה שם היא הנחה בקרקע ולא השרשה¹⁶⁶. אולם אכתי צריך ביאור הטעם לחלק בזה לענין שבת, שלא נאמרה בתורה לשון זריעה, ואי משום שם המלאכה שזרע מקרי משנהיח הזרע בארץ, ולא מקרי אפיה עד שיאפה הפת, היא גופה תיקשי כי היכי דאמרו זורע למה לא אמרו נתן פת לתנור, אן במקום זורע יאמרו מצמיח¹⁶⁷.

ויש שביארו, שהואיל וגמר מלאכת אפיה ובישול נעשה בידי האדם שמחתה בגחלים ומגיס בקדירה, גמר המלאכה היא בגמר האפיה והבישול, וחייב רק כשנגמרו בשבת, אבל השרשת הזרע נגמרת בידי שמים, ולכן המניח זרע בקרקע בשבת חייב אף שהשריש בחול, כיון שעשה בשבת כל מה שדרך בני אדם

157. קול גדול (למהר"ם בן חביב) סי' עה, רש"ש שבת עג, א ד"ה הזורע, שו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קכב. 158. וראה להלן בטעם הא דנגמרת המלאכה בשעת הנחת הזרע בקרקע, ואינו דומה לאופה ומבשל. 159. אגלי טל זורע סק"ח אות ז בהגהה, דברי מרדכי אור"ח סי' סא אות לב, דבר אברהם ח"א סי' כג אות ו. 160. הלכות קטנות ח"ב סי' לו, (עי"ש שכתב שבחלק ג הביא ראייה לזה, ולא זכינו לאורו). 161. אות טו ד"ה ואל. 162. גן דוד עץ הגן אות א, הר צבי. 163. טל אורות על המרדכי שבת פ"ז מלאכת זורע. 164. מנחות עא, א. 165. פרשת שמיני פרשה ט ה"ב. 166. מנחת סולת מצוה לב מלאכת זורע, אור שמח הלכות שבת פ"ג ה"א ד"ה ודע הנאה, אפיקי ים ח"ב סי' ד ענף א, דבר אברהם ח"א סי' כג אות ה וסי' כה אות ט. ועי' אפיקי ים שם שהוכיח כן מדין זריעה נחל איתן, ועי'

מלקות הוא תיכף בשעת הזריעה*, דהא דמזכיר נפסחים כ"ה ע"א דרש"י מהזרע [דברים כ"ב, ט] דזרע מעיקרא דהשרשה, ע"ש דרש"י ד"ה זרע מעיקרא, דסובר לענין להתקדש הוא מלך הסכר כמנוח כדל, אבל לענין חיוב מלקות אין תלוי בהשרשה*. ומ"מ ע"ש קצת כיון דרש"י כתב שם דלא נאסר תיכף מחמת דהוה כמאן דמנחי כדל ולא הוה תערוכות כלל, א"כ אמאי מחייב משום זרע כלאים*. אך מ"מ נראה לי דהדין כן, בשבת ויום טוב

מן הארץ תיכף אחר הזריעה כדלפי חייב, דהרי נגמרה מלאכתו בזריעה לחוד, ועל זה חייבה התורה¹⁸⁵, והוה כמו כותב ומחוק תיכף או אפילו כותב על מנת למחוק תיכף, כדלפי חייב, הכא נמי חייב*.

ובן נראה נמי לענין איסור זריעת כלאים לענין לחייבו מלקות על הזריעה חייב תיכף עד שלא נשרש כי עבר על לאו דלא תזרע, רק נתקדשו לענין איסור הוה בהשרשה, אבל לענין חיוב

הוא

בזריעת
כלאים

בשולי המנחה

ויש שהוכיחו שבאופן זה לא הוה זריעה ממש"כ היראים¹⁹² שמותר להשליך גרעינים לתרנגולים בחצר בשבת אם יש לשער שיאכלום ביום או יומיים, אך אם לפי דרך אכילתם יאכלום בג' ימים אסור משום שבזמן זה עלולים הגרעינים להקלט בקרקע. ומשמע שאין איסור להניח זרעים בקרקע על דעת שלא ישירשו¹⁹³. אולם יש שדחו, שהשלת הגרעינים לתרנגולים אינה נחשבת זריעה, כיון שאינו עושה זאת לצורך זריעה ולא כדרך זריעה¹⁹⁴, ולא אסר היראים אלא משום שנראה כזרע, ולכן כשיש לשער שיאכלום התרנגולים לפני שירישו מותר, שאינו נראה כזרע¹⁹⁵. ובעיקר הנידון י"ל, שבאופן זה שעומדים הזרעים להאכל ממילא ע"י התרנגולים המצויים שם, נחשב שאין זריעה זו ראויה להשריש, ואף לדעת רבינו פטור, ואין זה דומה למניח זרע שראוי להשריש ודעתו ליטלו¹⁹⁶. אבל לענין חיוב מלקות הוה תיכף בשעת הזריעה. כן משמע מדברי הירושלמי¹⁹⁷, שחיוב כלאים חל כשזרק מיני הזרעים על הקרקע. אולם יש שכתב בדעת הירושלמי, שאף לענין כלאים אינו חייב אלא אחר השרשה¹⁹⁸. ואף לסוברים שלענין כלאים חייב מיד, יש שכתב שמ"מ בשבת יש לפטור משום דבעינן מלאכת מחשבת, וכאן לא נתקיימה מחשבתו¹⁹⁹. אבל לענין חיוב מלקות אין תלוי בהשרשה. כן מבואר בדברי הראב"ן²⁰⁰, שאע"פ שאין הכלאים נאסרים בהנאה עד ההשרשה, מ"מ הזרע עובר באיסור כלאים²⁰¹.

א"כ אמאי מחייב משום זרע כלאים. מצינו במאירי²⁰² שכתב כסברת רש"י שעד ההשרשה נחשבים הזרעים כמנוחים בכד ולא מעורבים, ומ"מ כתב כדברי החינוך שעובר מיד בשעת במחלוקת האחרונים אם כשעשה דבר ע"מ לסלקו חשיב שמלאכתו מתקיימת, ודעת רבינו במוסך השבת מלאכת צובע אות א שכיין שבלא מעשיו יתקיים נחשב דבר המתקיים, ועי"ש בשולי המנחה. 190. ציון 174. 191. ואף משום מלאכה שאינה מתקיימת אין לפטור, כיון שפעולה זו היא עצם הזריעה, ודומה לנוטע אילן בקרקע וצמח ודעתו לעוקרו אח"כ. 192. סי' רעד, והובא להלכה בשו"ע או"ח סי' שלו ס"ד, ועיין להלן סוף אות זו, שצ"ע רבינו דברי השר"ע שם. 193. משכנות יעקב שם, מהר"ם אריק בהגהותיו לאשל אברהם מהדורא תניינא דף צד, א, שו"ת כרם שלמה (קוטלר) חלק ג עמ' קלו, גן דוד שם. 194. לפי מש"כ הרשב"ם בבא בתרא נד, א ד"ה דשדא, שהשלת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זרע ואח"כ מכסהו, ועי' מגן אבות מלאכת זרע וחזון איש שביעית סי' יח אות ב. 195. כלכלת שבת לבעל התפארת ישראל מלאכת זרע אות א, פירוש סביב ליראיו על היראים שם, וע"ע מנחת סולת מצוה לב מלאכת זרע, תוספת שבת מלאכת זרע ס"ק יב. 196. עי' אגלי טל זרע סק"ח אות ד. 197. הובא לעיל ציון 182. 198. פני משה על הירושלמי כלאים פ"א ה"ט. וכן דעת הפנים יפות דברים כב, ט, וע"ע חלקת יואב החדשות סי' ה. 199. חלקת יואב או"ח סי' י. 200. שו"ת סי' נג. 201. תוצאות חיים סי' ח. ועי' אגלי טל זרע סק"ח אות ו-ז. 202. פסחים כה, א ד"ה כלאי הכרם.

ולדעת הסוברים שאם לא השריש הזרע אח"כ אינו חייב על הזריעה¹⁷⁹, צ"ל שמה שמצינו¹⁸⁰ שהנוטע בשבת אינו חייב לעקור ולבטל המלאכה, היינו לאחר שהשריש הזרע ונתחייב משום זרע, ולא תועיל עקירתו, אבל כל זמן שלא השריש חייב לעקור הזרעים¹⁸¹.

ויש שהוכיחו כדברי רבינו ממה שאמרו בירושלמי¹⁸² שאף לדעת הסוברים שחייב משום זרע כלאים כשהיו יחד בידו וזרקן ע"ג קרקע, מ"מ לענין שבת אינו חייב עד שתנוח, ומשמע שמיד כשנחה חייב משום זרע¹⁸³. אולם יש שפירשו כוונת הירושלמי לענין עקירה והנחה במלאכת הוצאה בשבת¹⁸⁴. או אפילו כותב על מנת למחוק תיכף, בודאי חייב, הכא נמי חייב. מבואר מדברי רבינו, שאף באופן שהניח הזרעים בקרקע על דעת להוציאן מיד לפני שירישו, חייב משום זרע, שהוא ככותב על מנת למחוק. וכ"כ רבינו בפירוש לעיל¹⁸⁶ 'אפילו אם זרע אדעתא להגביה תיכף מן הקרקע ולא יצמח כלל, מ"מ מעשה הזריעה במקום צמיחה אסרה התורה¹⁸⁷. אולם יש שנקטו, שאף אם הזרע ולא השריש לבסוף פטור, מ"מ אם מתחילה נתכוין ללקט הזרעים מיד פטור, שאין פעולת הנחת הזרעים בקרקע נחשבת זריעה אלא כשנתכוין שיצמחו, אבל כשלא נתכוין שיצמחו ואינו מבטלם לקרקע בקביעות אין זו מלאכת זריעה אלא הנחה בעלמא¹⁸⁸. ואף אם נדון פעולה זו כזריעה, מ"מ הרי אין דעתו להשאירם שם, ופטור משום שאין מלאכתו מתקיימת¹⁸⁹. אמנם לפי המבואר לעיל¹⁹⁰, שמיד בהנחת הזרע בקרקע חל בו שינוי, ושינוי זה נחשב זריעה, י"ל שחייב מטעם זה אף אם עומד לסלקו אח"כ¹⁹¹.

השבת מלאכת זרע אות ט ד"ה ודברי המנ"ח. 179. הובאו לעיל בסמוך. 180. תרומות פ"ב מ"ג. 181. שו"ת חלקת יואב החדשות סי' ה, אפיקי ים ח"ב סימן ד ענף א, שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קכט וסי' רט (ועי"ש שהוכיחו כן מהמבואר שם שה"ה אף לענין זרע בשביעית, ובשביעית חייב לעקור לפני הקליטה, כי הקליטה עצמה אסורה כמש"כ רבינו לקמן אות טו ד"ה אף). 182. כלאים פ"א ה"ט. 183. אבני נור או"ח סי' נ אות ו, מנחת סולת מצוה לב מלאכת זרע, אור שמח הלכות שבת פ"ג ה"א ד"ה ודע דנראה. 184. מהר"א פולדא וביאור הגר"א בירושלמי שם. ובספר ניר שם פירש לענין מלאכת זרע, אולם לדעתו כוונת הירושלמי שמודה ר"ל לענין שבת שאם ליקט הזרע לפני שהשריש פטור. 185. כ"כ רבינו לעיל מצוה לב מוסך השבת מלאכת זרע אות א, ועי"ש אות ב ד"ה ולענ"ד. 186. מצוה לב מוסך השבת מלאכת זרע אות א ד"ה ונראה. 187. ועי"ש מה שדן רבינו בזה מדברי הירושלמי בבנין לשעה בשבת אם חייב, וראה בשולי המנחה שם. 188. משכנות יעקב או"ח סי' קטז, מגן אבות זרע ד"ה ודע דזריעה, אגלי טל זרע סק"ח אות ח (ועי"ש אות ג שהוכיח כן מדין השורה חייטם ושעורים במים, אולם עי' מש"כ רבינו לעיל מצוה לב מלאכת זרע אות ב), ועי"ע שם ס"ק טז, גן דוד עץ הגן אות א, משאת משה שבת סי' כו, משמרת חיים ח"ב סי' כ, חוט שני שבת פרק י סק"א. 189. אולם דבר זה שנוי

